

**OKTASAŠSOAHPAMUŠA 9 ARTIKLA VUOĐUL ADDOJUUVON SOAHPAMUŠRIIKKAID
RAPORTTAID GIEÐAHALLAN**

Nállevealaheami eretvældima gieðahalli komitea árvalusat

SUOPMA

Dárkkiskeahtes ovdaveršuvdna

1. Komitea gieðahalai oktan áššebáhpárin addojuvvon Suoma 17., 18. ja 19. mearreáiggeraportta (CERD/C/FIN/19) 1918. ja 1919. čoahkkimiin (CERD/C/SR.1918 ja CERD/C/SR.1919), mat dollojedje guovvamánu 25. ja 26. beaivve 2009. Komitea dohkkehii njukčamánu 5. beaivve 2009 dollon 1929. čoahkkimis (CERD/C/SR.1929) čuovvovaš árvalusaid.

A. Láidehus

2. Komitea atná positiivvalažžan dan, ahte soahpamušriika lea addán mearreáiggis raportta, mii lea ráhkaduvvon raporterenrávvagiid mielde. Komitea atná positiivvalažžan maiddái soahpamušriikka vuđolaš čálalaš vástádusaid ovdanbukton áššelistái ja lassin daid njálmmálaš cealkámušaid ja lassičilgehusaid, maid soahpamušriika lea addán vástidettiin komitea njálmmálaš gažaldagaide ja mat duođaštit soahpamušriikka viidasabbot leat ovdánan oktasašsoahpamuša ollašuttimis. Komitea giitá daid doaibmajuid, maidda soahpamušriika lea álgán gieðahaladettiin áššiid, maid komitea ovddit árvalusain (CERD/C/63/CO/5) lea ovdanbuktán.

3. Komitea atná árvvus dan njuolgo ja rabas gulahallama, mii lea gevvon olgoriikkaministeriija olmmošvuoigatvuohtaduopmostuollo- ja -soahpamušáššiid ossodaga hoavdda jođihan, sierra ministeriijaid áššedovdiin ja riiikkabeaiveáirasiin čohkiidan sáttagottiin. Komitea atná árvvus maiddái dan, ahte soahpamušriika rahpasit miediha nállevealaheami gávndot suopmelaš servodaga dihto surggiin.

4. Komitea fuomášii duđavažžan, ahte soahpamušriika lea raportta ráhkadettiin bargan lágva ovttasbarggu siviilaservodagain.

B. POSITIIVA FUOMÁŠUMIT

5. Komitea atná positiivvalažžan j. 2004 fápmui boahtán ovtaveardásašvuohtalága, man dárkkuhussan lea ovddidit ja sihkkarastit ovtaveardásašvuođa ollašuvvama ja maiddái beavttálmahttit vealaheami vuollái gártan olbmuid riektesuoji lága heivehansuorgái gullelaš diliin.
6. Komitea atná positiivvalažžan dan, ahte soahpamušriika lea vuodđudan bissovaš ja sorjjasmeahttin vealahanlávdegotti ovddidit riektesuoji ja nannen vehádatáittardeaddji sajadaga institušuvdnan. Guktot institušuvnnat gohčet jagi 2004 ovtaveardásašvuohtalága čuovvuma etnikkalaš duogáža dáfus. Komitea atná positiivvalažžan maiddái dan, ahte vehádatáittardeaddji ja vealahanlávdegoddi sirdojedje ođđajagemánu 1. beaivve 2008 sisáššiidministerija oktavuhtii sorjjasmeahttun virgeoapmahažžan.
7. Komitea atná miehtemielalažžan dan sáttagotti njálmálaččat almmuhan dieđu, ahte riikkabeaivvit leat dohkkehan olgoriikkalašlága nuppástusa, man mielde gaskaboddosaš orrunlobi (ng. B-lobi) hálddašeaddjiin lea vuoigatvuohta bargat dienasbarggu.
8. Komitea gávnnaha duđavažžan, ahte soahpamušriika lea searvan álbmotlahtuhisvuođa geahpedeamis j. 1961 dahkkojuvvon oktasašsoahpamuššii ja maiddái ratifieren olmmošvuoigatvuođaid ja vuodđoluomusvuođaid suddjemii dahkkon Eurohpa ráđi oktasašsoahpamuša guovttenuppelogát beavdegirjji.
9. Komitea gávnnaha duđavažžan, ahte rihkusláhkii lea jagis 2003 lasihuvvon njuolggadus, mainna kriminaliserejuvvo oassálastin dakkár ortniiduvvan joavkku doibmii, mii figgá giktaleapmái dihto álbmotjoavkku vuostá, ja maiddái njuolggadus, mii dahká vejolažžan ránggáštusa garradeami dainna vuodustusain, ahte rihkus lea dahkkojuvvon rasisttalaš áigumušaiguin.
10. Komitea giitá soahpamušriikka das, ahte dat lea ráhkadan skuvlagivssideami vuostásaš prográmma, mii álggahuvvo buot vuodđoskuvllain jagiin 2009-2011. Skuvlagivssideapmi čuohcá dávjá vehádat- ja sisafárrejeaddjimánaide.

11. Komitea atná positiivvalažžan miessemánus 2008 dohkkehuvvon siskkáldas dorvvolašvuoda prográmma, mainna geahččaluvvo buoriduvvot sisafárrejeaddjiid ja etnikkalaš vehádagaid dorvvolašvuolta ja geahpeduvvot maiddái veahkaváldi ja eastaduvvot ortniiduvvan rihkolašvuolta, diehtofierpmádatrihkolašvuolta ja Interneahttai gulavaš áitagat.

C. FUOLAT JA ÁVŽŽUHUSAT

12. Komitea gávnnahe dihto etnikkalaš joavkkuin addojuvvon dieđuid ja maiddái sáttagotti addin čilgehusa lánkaásaheamis, mii eastada soahpamušriikka sirremis etnikkalaš joavkkuid nuppiin álbmotgirjedoalus dahje muđui sirremis riikkavuložiid etnikkalaš, gielalaš dahje oskkoldatlaš álgoboahtimišša vuodul. Komitea lea fuolas goittotge das, ahte soahpamušriikka raporttas eai leat statistihkkadieđut álbmoga ráhkadusas.

Dárkkistuvvon raporterrenrávvgiid (CERD/C/2007/1) 10-12 čuoggá mielde komitea ávžžuha, ahte vuoi sáhtá árvvoštallat álbmoga ekonomalaš, kultuvrralaš ja sosiálalaš sajádaga, soahpamušriikka buvttiha dieđuid álbmoga etnikkalaš ráhkadusas, eatnigiela geavaheamis, almmolaččat geavahuvvon gielain dahje eará etnikkalaš mánggalárganvuoda indikáhtorain, ja maiddái buvttiha eará dieđuid, mat leat ožžojuvvon ráddjejuvvon servodatdutkanušain, mat vuodduduvvet eaktodáhtolašvuhtii ja mat ollásit gudnejahttet dutkojuvvon olbmuid priváhtavuoda ja anonymatehta. Soahpamušriikka galggašii maiddái addit komiteai dieđuid fánggaid etnikkalaš ráhkadusas.

13. Komitea gávnnahe soahpamušriikka raportta 74. ja 75. čuoggáin addojuvvon čilgehusaid ja komitea gažaldagaide addojuvvon vástádusaid (čálalaš vástádusaid s. 10), main gávnnahe, ahte sámedikkis addojuvvon lága ii leat dál sivva rievdadit ja ahte sámedikki mielas “sápmelaš” meroštallamis galggašii ságastallat davviriikkalaš dásis oktasaš meroštallama áigáioažžuma várás. Komitea geardduha goittotge iežas áddejupmin, ahte soahpamušriikka oaidnu lea menddo rájálaš dan merošteapmái, gean sáhtá doallat sápmelažžan ja dan lánkai sápmelaččaid ovdun ásahuvvon lánkaásaheami heivehansuorgái gulavažžan nugo sámedikkis addojuvvon lágas ásahuvvo ja alimus hálddahasriekti lea dán lága tulkon.

Komitea geardduha ávžžuhsa das, ahte soahpamušriikka galggašii addit dálá eanet áššáigullelaš mearkkašumi namuhuvvon olbmuid iešidentifikašuvdnii, nugo komitea almmolaš ávžžuhsas nr 8 (1990) evttohuvo.

14. Komitea atná árvvus dan, ahte soahpamušriika miediha sápmelaččaid eanariektegažaldagaide gullelaš vuoigatvuodalaš eahpesihkkarvuoda sáhttit hehttet etnihkalaš joavkkuid gaskavuodaid guoskelaš guovlluin. Komitea geardduha goittotge fuola das, ahte sápmelaččaid eanarivttiid guoskelaš gažaldagaid čoavdimis lea juksojuvvon dušše rájálaš ovdáneapmi ja ahte soahpamušriika ii leat searvan Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna oktasašsoahpamuššii nr 169, mii guoská iehčanas stáhtaid eami- ja čeardaálbmogiid (5 artikla d kapihtala 5 čuokkis, 5 artikla e kapihtala 6 čuokkis ja 6 artikla).

Komitea gidde fuomášumi vuot oktii soahpamušriikka eamiálbmogiid vuoigatvuodaid guoskelaš almmolaš ávžžuhussii nr 23 (1997), mas earret eará ávžžuhuvvo, ahte soahpamušriika dovddasta eamiálbmogiid vuoigatvuodaid oamastit, ovddidit, gohcit ja geavahit oktasaš eatnamiid, guovlluid ja luondduriggodagaid ja maiddáid suddjet dáid vuoigatvuodaid. Komitea doarjala oddasit soahpamušriikii, vuoi dat ovttas sámiiiguin oaččošii áigái eanariidui áššáigullelaš čovdosa ja ávžžuha, ahte soahpamušriika nu johtilit go vejolaš searvvašii Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna oktasašsoahpamuššii nr 169. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriika ráddádallamiin dáid servošiiguin, maid ášši guoská, álggášii beaktilis doaibmabijuide sihkkarastin dihte, ahte nu daddjon Davvi-Lappi eanariektečilgehus doalvu konkrehtalaš doaimmaide, nu ahte fárrui lohko odđa láhkaásaheami dohkkeheapmi. Ávžžuhuvvo, ahte soahpamušriika maiddáid joatká ráddádallamiid áššáigullelaš ministeriijaiguin ja sámedikkiin odđa válmmaštallanorgána vuoddudeami birra, man bargun lea čovdosa áigáioažžun sámiid ruovttuguovllu eanariektevuoigatvuoda guoskelaš áššis.

15. Komitea gávnna, ahte soahpamušriika lea álgán doaibmabijuide eastadan dihte rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš jurddašanguigiid nuoraid gaskavuodas earret eará miedihemiin mearreruđaid, maiguin dorjojuvvojit mánggakultuvrralašvuoda ovddideaddji fidnut, mat leat dárkkuhuvvon vuosttas ja nuppi dási skuvlejumi oahpaheaddjiide ja oahppiide, ja maiguin dorjojuvvo rasišma vuostásaš bargu ja čuvgejuvvo. Komitea gávnna maiddáid, ahte skuvlaguovdasaš oahppaplánaide lea biddjon skuvlagivssideami eastadeapmi. Komitea lea goittotge fuolas das, ahte rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš jurddašanguogit gávdnojit ain mánggaid álbmotosiid gaskkas.

Komitea oaivada soahpamušriikka joatkit áigumušaid čuovvut buot figgamušaid, mat sáhttet doalvut rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš láhttemii, ja eastadit dáid figgamušaid negatiivvalaš čuovvumušaid. Komitea ávžžuha maiddá, ahte soahpamušriikka viidásabbot ovddida buot skuvlendásiin almmolaš didolašvuoda mánggabealatvuodas ja mánggakulturvuodas ja lassin viiddida prográmma skuvlagivssideami eastadeapmin. Skuvlagivssideapmi čuoheá viidát sisafárrejeaddji oahppiide váttásmahttimiin sin ruovttuiduvvama servodahkii. Lassin komitea movttiidahtta soahpamušriikka čuozihit suopmelaš rávesolbmuide rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš jurddašavugiid eastadanstrategiijaid.

16. Komitea gávnaha, ahte soahpamušriikka geahččala jotkkolaččat eastadit rasisttalaš propagánda ja maiddá rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš materiála juohkima Interneahtas. Dán várás soahpamušriikka lea earret eará j. 2004 rievddadan sátneluumusvuohtaláhkaásaheami nu, ahte juos Interneahtas olggosaddon dieđu sáhtta vuolggasaji beales eahpidit deavdit rihkkosa dovdomearkkaid, lea virgeoapmahaččas vuoigatvuohta oažžut dan sáddejeaddji dovddaldatdieđuid. Soahpamušriikka lea miessemánus 2008 dohkkehan siskkáldas dorvvolašvuoda prográmma ja lassin ovddidan vugiid rihkolašvuhtii darváneapmái, mii gávdno Interneahtas. Komitea lea goittotge viidásabbot fuolastuvvan namuhuvvon váttisvuoda joatkašuvvamis.

Komitea oaivada soahpamušriikka joatkit sisriikkalaš ja riikkaidgaskasaš figgamušaid eastadit nállevealaheami dálá albmonemiid, nugo rasisttalaš propagánda Interneahtas, ja maiddá ohecat vugiid ja geavadiid eastadit Interneahta geavaheami rasisttalaš dárkkuhusaide. Komitea bivdá soahpamušriikka ovdánit 17., 18. ja 19. mearreáiggeraporttas almmuhuvvon áigumušastis ratifieret Eurohpa rádi diehtofierpmádatrihkolašvuoda guoskevaš oktasašsoahpamuša lassibeavdegirjji, mii guoská dihtora vehkiin dahkkojuvvon rasisttalaš ja vierroolmmošvuostásaš daguid kriminaliserema.

17. Komitea almmuha fuola dan duođalaš erohallamis, man vuollái nu sisafárrejeaddjit go románat gártet ássanáššiin (3 artikla).

Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriikka sihkkarastá vealaheami gielddi láhkaásaheami čuovvuma visttiid miedihettiin ja addá dieđuid dán erohallama eretváldima várás ollašuttton doaibmabijuid birra čuovvovaš mearreáiggeraporttain.

18. Komitea gávnnaha positiiivalažžan soahpamušriikka doaibmabijuid, maiguin dat lea geahččalan eretváldit románaid vealaheami. Dát doaibmabijut leat románaoktavuohtaolbmuid nammadeapmi báikkálaš bargofápmodoaimmahagaide ja maiddái daid bargoveaga skuvlen románakultuvrai ja etnikálaš ovttaveardásašvuhtii gullelaš áššiin. Komitea lea goittotge ain fuolastuvvan das, ahte románaservošiidda gullelaš olbmot návddašit dušše rájálaččat oktasašsoahpamušain sihkkaraston vuoigatvuođain, erenomážit mat gusket skuvlema ja barggu, ássama ja almmolaš báikkiide beassama guoskelaš vuoigatvuođaide. Komitea lea erenomáš fuolastuvvan románaid alla bargguhisvuođadásis, mii čuovvu sin váilelaš vuođdoskuvlemis (2, 5, ja 6 artikla).

Románaid vealaheami guoskelaš oktasaš ávžžuhusa nr 27 (2000) olis komitea ávžžuha, ahte soahpamušriikka beavttálmahttá figgamušaid lasihit románaservošiidda gullelaš olbmuid skuvlendási earret eará buoridemiin didolašvuođa románamánáid vejolašvuođas oažžut oahpahusa eatnigielain, ja maiddái viidásabbot ovddidemiin románaoahpaheaddjiid rekryterema. Lassin komitea movttiidahttá soahpamušriikka buoridit románaid bargguoažžunvejolašvuođaid, earret eará skuvlemiin bargguhis románaid bargomárkaniid dárbbuide ja sihkkarastimiin, ahte sis leat ovttaveardasaš vejolašvuođat oažžut vistti ja beassat almmolaš báikkiide. Soahpamušriikka galggašii maiddái beavttálmahttit figgamušaid eastadit románaid čuoheci negatiivvalaš jurddašnavugiid ja stereotypiaid, erenomážit bargoaddiid gaskavuodas.

19. Komitea gávnnaha soahpamušriikka jotkkolaš čatnasumi olgoriikkalašduogáš olbmuid ruovttuiduvvamii. Komitea lea goittotge viidásabbot fuolastuvvan das, ahte soahpamušriikka ruovttuiduhttindoaimbajuin fuolakeahhtá olgoriikkalašduogáš olbmot, earret eará somálat, duodalaččat ain vealahuvvojit mánggain surggiin. Komitea lea erenomáš fuolas das, ahte sisafárrejeaddjidoogáš olbmuid, eandalitge nissoniid, barggolašvuođadási lea eará álbmoga vuolit ja ahte sisafárrejeaddjidoogáš olbmot ja olgoriikkalaččat deaivvadit ain váttisvuođaid go geahččalit beassat bálvalusbáikkiide, nugo báraide ja restauraŋŋaide. Komitea gávnnaha dudavažžan, ahte soahpamušriikkas leat almmustahtton rávvagat ovttaveardasaš meannudeami sihkkarastima várás áššehasbálvalusain, muhto lea ain fuolastuvvan das, ahte sisafárrejeaddjit deaivvadit eastagiid bálvalusaid, mat vuođđuduvvet soahpamušaide, nugo oajuid ja mátketelefonbálvalusaid oažžumis (5 artikla e ja f kapihttal).

Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriika beavttálmahtta figgamušaid eastadit olgoriikkalašduogáš olbmuide čuoheci vealaheami. Soahpamušriika galggašii erenomážit beavttálmahttit ain lánkaásaheami ja meannudanvugiid, maiguin dat geahččala eretváldit vealaheami bargomárkaniin ja buoridit sisafárrejeaddjidoogáš olbmuid bargguoazžunvejolašvuodaid. Ávžžuhuvvo, ahte soahpamušriika addá čuovvovaš mearreáigeraporttas lassidieduid ruovttuiduhttinlága nuppástusprošeavttas, man dárkkuhussan lea muddet, ahte individuála ruovttuiduhttinplána galgá ráhkadit olbmuide, geat jáhkkimis báhcet Supmii badjel jahkái.

20. Komitea oaivada soahpamušriikka guorahallat buot sirdolašbargiid ja sin bearašlahtuid vuoigatvuodaid suodjaleami guoskevaš riikkaidgaskasaš oktasašsoahpamuša ratifierema.

21. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriika ollašuhtettiin sisriikkalaš riektevuogádagastis oktasašsoahpamuša ja erenomážit dan 2-7 artikla váldá vuhtii áššáigullevaš osiid Durbanu julggáštusas ja doaibmanprográmmas (A/CONF.189/12, I kapihttal), maid rasismma, nállevealaheami, vierroolmmošvaši ja daidda gullevaš utnohisvuoda vuostásaš máilmmikonfereansa dohkkehii čakčamánu 2001. Lassin komitea ávžžuha soahpamušriikka addit čuovvovaš mearreáigeraporttas dárkilis dieduid doaibmaplánas ja eará doaibmabijuin, maid dat lea ollašuhttan Durbanu julggáštusasa ja doaibmanprográmma ollašuhttima várás álbmotlaš dásis. Komitea maiddá movttiidahtta soahpamušriikka aktiivvalaččat ja viidát oassálastit Durbanu dárkkistuskonferenssa válmmaštallankomitea bargui ja maiddá ieš dárkkistuskonferenssi, mii lágiduvvo j. 2009.

22. Komitea ávžžuha, ahte go soahpamušriika addá raportta, dat buktá daid seamma áigge almmolaččat oazžunláhkai, ja ahte komitea fuopmášumit dáid raporttain almmustahttojit seamma lánkai virggálaš ja álbmotlaš gielaguin.

23. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriika čuovvovaš mearreáigeraportta ráhkadettiin gullá viidásabbot dakkár siviilaservodaga organisašuvnnaid, mat doibmet olmmošvuoigatvuodaid suodjaleapmin, erenomážit nállevealaheami eastadeapmin, ja viiddida daidguin gevojjuvvo gulahallama.

24. Komitea ávžžuha soahpamušriikka bidjat áiggi dásái vuodđoraportta, čuovvumiin daid harmoniserejuvvo riikkaidgaskasaš olmmošvuoigatvuohtasoahpamušaid ollašuhttima reporterenrávvagiid, maid viidát olmmošvuoigatvuohtakomiteaid čoahkin dohkkehii geassemánu 2006 (HRI/GEN/2/Rev.4), ja erenomážit almmolaš vuodđoraportta guoskevaš rávvagiid.

25. Oktasašsoahpamuša 9 artikla 1 kapihtala ja nuppástuhtton meannudannjuolggadusaid 65 njuolggadusa mielde komitea bivdá soahpamušriikka addit jagi siste dáid árvalusaid addimis dieđuid das, mo dat lea čuvvon ovdalis 14., 16. ja 19. čuoggáin ovdanbukton ávžžuhusaid.

26. Komitea ávžžuha, ahte soahpamušriika addá 20., 21. ja 22. mearreáiggeraportta oktan áššebáhpárin, man mearreáigi lea borgemánu 13. beaivi 2011 ja mas válđojit vuhtii komitea 71. čoahkkimis dohkkehuvvon CERD-áššebáhpára guoskevaš rávvagat (CERD/C/2007/1), ja ahte soahpamušriika giedahallá iežas raporttas dál giedahallamis leamašan loahppáarvalusa buot áššiid.
